

crkva u svijetu

godina VII • broj 4 • split • 1972

ŠANSE I RIZICI NAŠEGA VREMENA

U r e d n i k

Svakim se danom susrećemo s novim izazovima i različitim gledištima o istim pitanjima u nekoć jedinstvenom svijetu katoličke misli. Čuju se često suprotni glasovi, daju se različiti odgovori. S jedne se strane govori o napretku, s druge se spominju krize; jedni ističu načelo pluralizma i produbljivanja, nužnost suvremenijih tumačenja i formulacija, drugi, naprotiv, uočavaju opasnost »novoga vala« u osipanju crkvenih zajednica i rastakanju koherentne misli.

Suprotnosti iskrenih, dobronamjernih traženja i često neuspjelih, polovičnih rješenja zbunjuju i muče mnoge plemenite duše. Masovno bavljenje teološkim ili, često, parateološkim pitanjima u Crkvi rađa pomalo zbrku i nesigurnost. Neka smjela rješenja i tolika subjektivna gledišta unose, opet, svoj nemir, izazivaju određene sumnje i tiha pitanja: Ne vodi li sve to u obični relativizam?

Te kušnje i nemiri nameću nam u ovom našem uvodniku vrlo važno i ozbiljno pitanje našega suvremenog katoličkog trenutka. Iako je, reći ćemo to odmah, preuranjeno podržavati sumnje i potvrđivati slična pitanja — katolička se nauka, naime, još uvijek snažno odupire svakom relativiziranju svojih temeljnih postavki — čini se ipak da, u današnjem previranju kriza i preispitivanja, ne možemo onako olako jednostavno na sve to odmahnuti rukom ili zanijekati svaku osnovanost nekih bojazni i sumnja.

Subjektivizam modernog mentaliteta koji sve više prodire i u crkveno područje, osjećaj suodgovornosti i slobode, težnja da se »sve posuvremeni«, da postanemo bliski i prihvatljivi, jednostrani horizontalizam, zatim smjeli pristupi, a onda i odgovori, nekim važnim religioznim pita-

njima, jednom riječi, novi val i njegove metode nose sa sobom dvosjeklu oštricu: s jedne strane određene šanse za budućnost kršćanstva, s druge, na žalost, ozbiljne kušnje i rizike.

U svijetu izrazitog subjektivizma i egocentričnog relativizma, u kojemu, unatoč prosvjedima staroga Sokrata, čovjek ponovno postaje »mjerilo svih stvari« — čini se da nam taj subjektivizam nosi opasnost koja već pomalo prijete jedinstvu i snazi katoličke misli ili, još bolje, koherentnosti katoličke nauke.

Mi rado prihvaćamo zdravi pluralizam, on je očito potreban i koristan u naše doba, ali osjećamo da se neodgovorno pristupanje tome pluralizmu može olako izroditi u radikalni relativizam. Stoga je važno upozoriti na opasnosti koje bi se, zbog trajne dijalektičke životne i povijesne napetosti, mogle iz toga pojaviti.

U svijetu sigurnih načela i jasnih pojmova lako se bilo, barem teoretski, odrvati pojedinačnim naletima subjektivizma. To lakše, što se olako zanemarivao čitav spektar sitnih nijansa, koje povezuju lice i naličje svakog problema. Razum se u takvom svijetu bio privikao na krutu logiku, koja, uostalom, nije vodila toliko brige o konkretnom čovjeku kao ova danas. Sada se, naprotiv, drugačije misli i osjeća. Razni mudroslovni »izmi« sve jače isijavaju u zrak svoje pragmatičke naboje egzistencijalnog relativizma. Staro Heraklitovo načelo: panta rei (sve teče, sve se mijenja) bezobzirno zadire na sva ljudska područja.

— Ništa za to, potvrdit će toliki. Sve to ima svoje razloge i opravdanja.
— Uzalud se, kažu, barem na društveno-povijesnom području, odupirati takvu stanju stvari. Naš svijet i život imaju toliko lica i naličja, koliko je na zemlji misli i osjećaja.

Međutim, unatoč takvoj opravdanosti i shvaćanju, postoje očito neka područja koja se ne mogu tako lako relativizirati. I koliko god fizički bilo ispravno ono »panta rei« i psihološki točno da se sve na svijetu prosuđuje pod »određenim kutom«, u mnogim je pitanjima neprihvatljivo relativističko stajalište općeg relativiziranja.

Ne zanima nas ovdje, spomenimo odmah, nikakva teorija spoznaje, iako nam je i ona potrebna za najobičnije sporazumijevanje. Nama se nameće jedno drugo pitanje: Može li se i hoće li se suvremena katolička misao, sa svim svojim prihvaćanjem razumnog pluralizma u nekim gledištima, uspjeti oduprijeti jakim relativističkim strujanjima?

Šanse i rizici današnjeg trenutka, u svjetlu toga pitanja, nose sa sobom dalekosežne posljedice. Odgovorna sloboda naših teologa u daljnjem razvoju katoličke misli i katoličkih stajališta poprma time neosporno važnu ulogu, ali i odgovornost.

Nikada tako kao danas, znademo, nije u samoj Crkvi bilo toliko samokritike i težnje da se »svaka stvar stavi na svoje pravo mjesto«. Sloboda istraživanja i izražavanja, težnja za postignućem »najboljih formulacija«, čežnja za »jezikom svojega doba«, revalorizacija zemaljskih vrednota, preispitivanje starih shvaćanja... sve se to danas javlja i prelijeva po

tisućama knjiga i knjižica da bi polako steklo pravo građanstva i oblikovalo samoodgovornu svijest naroda Božjega.

Ništa bolje od toga. Ne smijemo gušiti taj novi dah Duha i opravdane zahtjeve našega doba. Velike nam šanse nudi plodni kršćanski dijalog i samoodgovorno zrelo kršćanstvo koncilskog duha. Rast i duhovna sloboda glavne su odlike kršćanske Radosne vijesti. I kršćanstvo, dakle, mora rasti u svojoj svijesti i slobodi. Prednost je i veličina katoličke teologije da se neprestano kritički odnosi prema samoj sebi i da, unatoč svojemu rastu i akomodacijama, ostaje uvijek vjerna samoj sebi.

Međutim, ne možemo, rekli smo, olako prijeći preko onih prije spomenutih sumnja i pitanja. Uz velike šanse i nade, ovaj »novi val« katoličke misli nosi sa sobom i svoje kušnje i rizike. Pretjerana samokritičnost, radikalni pluralizam u temeljnim stvarima, težnja da se u svemu pronađe »suvremen odgovor«... prijetje pomalo jedinstvu i koherentnosti stare katoličke misli.

Stoga se često čuju prigovori, prosvjedi, ili čak opomene i prizivi na »višu vlast«. — Shvaćamo da je to katkada i opravdano. Ali čini se da u tome nije uvijek efikasno i dugotrajno rješenje i sigurnost. Naime, nije uspješno rješenje u zabrani, prosvjedu ili ograđivanju od nekog shvaćanja. Ono je mnogo složenije nego što se na prvi mah misli. Moramo ga tražiti u odgovornoj slobodi istraživanja i izražavanja, u konfrontaciji gledišta; u meritornom i razložitom izlaganju magisterija. Drugim riječima, nije rješenje u jednostavnom potpisu ili otpisu, nego u umnom obrazloženju i domišljenom odgovoru na jednom javno postavljeno ili krivo tretirano pitanje. Samo takva afirmacija zdrave kršćanske misli može računati na trajnu i sigurnu prevlast, respekt i prihvaćanje.

U duhovnom području, kakvo je kath' exochen vjersko područje, dah slobode i slobodnoga dijaloga moraju biti i ostati smjer i putokaz svim drugim područjima. Nisu nam, zato, toliko korisne odredbe, koliko su nam potrebni i korisni plodonosni dijalozi i razumna obrazloženja. Trenutak našega vremena zahtjeva odgovornu slobodu i maksimalno zalaganje u zajedničkom poslu.

Odgovornost, stoga, za moguća skretanja i kriva tumačenja ne leži više samo na onima koji, recimo, krivo uče i tumače, nego i na onim drugima, koji, s druge strane, ta ista pitanja nisu bolje osvijetlili i protumačili.

Ovdje smo došli do vrlo važne točke našega izlaganja. Šanse i rizici našega današnjeg trenutka zavise, naime, od svih nas. U prvom redu od suradnje i plodnog dijaloga. Zajednička odgovornost ne može danas nikoga mimoći. Kad je u pitanju zajednička stvar, ne bi se smjelo gledati ni na koje osobne ili grupne trzavice i probitke.

Uz najdublji humanizam koji zahtijeva evanđeoska poruka i iskreno prihvaćanje stvarnih ljudskih vrednota, mi ne smijemo zaboraviti na svoju temeljnu obavezu religioznog svjedočenja i pripočavanja objavljenih vjerskih sadržaja, koje naš prularizam ne smije svojevóljno jednostavno relativizirati.